

Program Gramatyki Rozproszonej

– opis i streszczenia –

Geneza. Program gramatyki rozproszonej powstał w wyniku wieloletnich badań szczegółowych, jakie H l ne i André W lardczyk prowadzili, najpierw oddzielnie, nad językami polskim i japońskim, a następnie w ramach nowo utworzonej w celu wyjaśnienia pozornie niczym niepowiązanych ze sobą zjawisk językowych jednolitej i spójnej *teorii wypowiedzi MIC* (Meta-Informative Centering).

Metoda. Jak się okazało typologiczna metoda nie przyniosła oczekiwanych rezultatów w badaniach nad strukturami poruszanych zagadnień. Nowy matematyczny paradygmat (tzw. “transformacyjno-generatywny”), pomimo solidnych podwalin formalno-teoretycznych, ograniczając się wy cznie do przetwarzania struktur hierarchicznych – można by rzec – się rzeczy zaw żał zakres problemów i także nie nadawał się do adekwatnego opisanie zaobserwowanych zjawisk. Dopiero upowszechnienie metod powstałych w ramach obliczeń wykonywanych przez komputery, a zw szcza udostępnienie narzędzi komputacyjnych, umożliwiło proponentom programu *Gramatyki Rozproszonej* zachowanie po adanej (tj. zadowolającej z punktu widzenia zaawansowania wsp lczesnej wiedzy o języku) spójności w badaniach nad językami naturalnymi dzięki zastosowaniu metod weryfikacji i ewaluacji hipotez (*cluster analysis* oraz *data mining*).

Stan obecny. Zalet  teorii MIC jest (a) jednolito  opisu (w cznie z d eniem do używania definicji wspólnych naukom takim, jak informatyka, logika i psychologia), z czego w alnie wynikają uściślenia terminologiczne, (b) oparcie na badaniach interaktywnych (komputerowa eksploracja danych) oraz (c) nawiązanie do innych badań nad skupianiem uwagi. Fakt ten przyczynił się znakomicie do tego, by mogły powstać podstawy do prowadzenia badań transdyscyplinarnych na szerszą skalę w ramach programu *Gramatyki rozproszonej z uogólnioną idiomatyk *, w której wyr znione zostały (przynajmniej) trzy rodzaje wyk adnik  językowych treści nale cych do trzech warstw w przestrzeni konceptualnej wypowiedzi, jak następuje:

- 1) warstwa **para-informacji** – pojęcia ustanawiane w opozycji do wybranych poje  (im cz ciowo podobnych i cz ciowo przeciwstawnych),
- 2) warstwa **orto-informacji** – wyznaczona w wyniku enkapsulacji i ograniczona do jakiejś ramy oraz skonfigurowana sieć informacji o rolach uczestnik  i zakotwiczeniach czasowo-przestrzennych sytuacji,
- 3) warstwa **meta-informacji** – podziały orto-informacji na meta-informacje pierwszego i drugiego stopnia (tj. w wypowiedziach bazowych i w wypowiedziach rozszerzonych) na podstawie skupiania uwagi.

Co dalej ? Zastosowanie technik komputerowych i przystosowanie pojęć enkapsulacji i multipleksowania celem zbudowania modelu hybrydowego interfejsu między informacjami zawartymi w treści wypowiedzi a ich wykładnikami językowymi.

Referaty

O Trzech warstwach informacji w strukturze wypowiedzi językowych

Prof. dr hab. **André Włodarczyk** (Univ. Ch. de Gaulle - Lille i Univ. Paris-Sorbonne)
wlodarczyk.andre@gmail.com

Znaki (nie tylko językowe) “znaczą”, ponieważ ich substytutywny charakter w stosunku do rzeczy umożliwia sygnalizowanie wszelkiego rodzaju informacji o nich. Wypowiedzi językowe są znakami złożonymi, tj. wyrażeniami jednostkowymi określonymi przez kanoniczne schematy słowne (walencyjne). Schematy te - zależnie od intencji komunikacyjnych tworzących przestrzenie konceptualne wypowiedzi - ulegają przekształceniom wedle reguł gramatycznych.

Przy takim założeniu zadaniem reguł gramatycznych nie jest odzwierciedlanie jakiejś struktury hierarchicznej domniemanej całościowej i jednolitej reprezentacji znaczenia, lecz *lokalne* (pomocnicze) dopasowywanie (przekształcanie) schematów do pochodzących z *rozproszenia* kopii różnego rodzaju informacji. Dlatego też poddana będzie ewaluacji przydatność - dla analizy wypowiedzi - pojęć zapożyczonych bezpośrednio z informatyki takich, jak: *zagnieżdżanie*, *enkapsulacja* oraz *multipleksowanie*.

Ogólnie można przypuszczać, że korelacja między myśleniem a mową przebiega *grosso modo* przez trzy warstwy przestrzeni konceptualnej: ontologiczną, semantyczną i pragmatyczną, do których – w tej samej kolejności – należą *para-informacje*, *orto-informacje* i *meta-informacje* wraz z odpowiadającymi im procesami budowania/rozumienia wypowiedzi: *emergencja/gruntowanie*, *konfigurowanie* i *koncentrowanie*.

Podmiot i dopełnienie bliższe jako składniowe wykładniki meta-informacji

Prof. dr hab. **Hélène Włodarczyk** (Université Paris-Sorbonne)
Helene.Wlodarczyk@paris-sorbonne.fr

Podmiot i dopełnienie, jako frazy motywowane uwagą, służą do sekwencyjnego uporządkowania informacji o sytuacji semantycznej, jej uczestnikach i okolicznościach, umożliwiając w ten sposób wyrazić meta-informacyjne statusy (*datum/novum*) treści wypowiedzi. Pozostałe frazy nominalne mają formę, która wraz z funkcją składniową wyraża zarazem (mniej lub bardziej jednoznacznie) role semantyczne oraz zakotwiczenia czasowo-przestrzenne. Według teorii MIC wypowiedź podstawowa opiera się na kanonicznym schemacie zawierającym czasownik (w stronie nie nacechowanej), oraz

podmiot i dopełnienie przy użyciu tranzytywnych schematów walencyjnych. W zależności od potrzeb komunikacyjnych operatory meta-informacyjne pozwalają na przekształcanie schematu kanonicznego, co wyraża się przez użycie: strony (czynna, bierna lub zwrotna), konstrukcji bezosobowych (różnych typów) oraz mające na celu utworzenia kontrast między informacją przedstawioną jako *datum* lub *novum* rozszerzenie wypowiedzi o topik i/lub fokus.

Identyfikacja wartości morfemu “to” na przykładzie polskich przysłów

Dr hab. **Lidia Miladi** (Université Stendhal Grenoble)

lidiamiladi@gmail.com

Istnieje możliwość wykorzystania teorii składni formalnej M. Grossa (1975) do opisanego procesu meta-informacyjnego koncentrowania uwagi (MIC) w wypowiedziach językowych wg teorii A. i H. Włodarczyków (2012, 2013). Połączenie tych dwóch teorii pozwoli nam zidentyfikować różne statusy, których jednym z wykładników w języku polskim jest bez wątpienia morfem “to”. Pozycja syntagmatyczna morfemu “to” oraz funkcje transformacyjne (komutacja, permutacja, usunięcie), jakich jest wykładnikiem, są uwarunkowane nie tylko strukturą zdań (prostych i złożonych), w której ten morfem się znajduje, ale także cechami prozodycznymi całych wypowiedzi.

Bibliografia tematyczna (autorska)

- Bojar, Bożenna & Włodarczyk, Hélène. 2016. [Orzekanie i informowanie](#). *Rocznik Język - Komunikacja - Informacja*. Red. Piotr Nowak i Ilona Koutny, Poznań. (w druku)
- Miladi, Lidia. 2009. [Les fonctions discursives de la particule énonciative to du polonais dans les constructions à segment détaché à gauche](#). *Revue des études slaves* LXXX/1-2, Paris 2009: 87–103.
- Miladi, Lidia. 2013, [Procédés syntaxiques de mise en relief dans le discours proverbial du polonais et du français](#). Dans T. Muryn, S. Mejri, W. Prazuch, & I. Sfar (éds.), *La phraséologie entre langues et cultures. Structures, fonctionnements, discours*. (p. 41-60). Frankfurt: Peter Lang.
- Miladi Lidia. 2016. [Amplification de la mise en relief dans les slogans publicitaires à l'aide d'adverbes intensifs](#), *Synergies Pologne* n° 13, (coordonnée par M. Niziołek et C. Romero), pp. 41-53.
- Włodarczyk, André. 2003. [Les Homotopies du topique et du focus](#), *Ordre et distinction dans la Langue et le Discours*, Honoré Champion Éditeur, Paris: 513-529.
- Włodarczyk, André. 2003. [Les Cadres des situations sémantiques](#), *Études Cognitives / Studia Kognitywne* 5, Warszawa:35-51, (in English translation: [Frames of Semantic](#)

- [Situations](#), published in *Meta-Informative Centering in Utterances*. John Benjamins Pub. Co., Amsterdam/Philadelphia 2013
- Włodarczyk, André. 2008. [Roles and Anchors of Semantic Situations](#), *Études cognitives / Studia kognitywne* 8, SOW, PAN, Warsaw.
- Włodarczyk, André. 2015. Informatyka szansą na rozwój naukowej lingwistyki, *Od informatyki i jej zastosowań do światopoglądu informatycznego*, praca zbiorowa pod red. Pawła Stacewicza, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2015: 117-132.
- Włodarczyk, Hélène. 2009. [Les Centres d'intérêt de l'énoncé et la cohérence textuelle en polonais et russe](#). *Revue des études slaves* LXXX/1-2, Paris 2009: 13-32.
- Włodarczyk, André & Włodarczyk, Hélène. 2008. [Roles, Anchors and Other Things we Talk About - Associative Semantics and Meta-Informative Centering Theory](#). ed. Istvan Kecskes, Series: "Mouton Series in Pragmatics", *Intercultural Pragmatics*, Vol. 5. No. 3., Mouton - De Gruyters, Berlin/New York.
- (eds.). 2013. [Meta-Informative Centering in Utterances – between semantics and pragmatics](#), SLCS 143, John Benjamins Pub. Co., Amsterdam/Philadelphia 2013: 325.
- 2016. [O pragmatycznej naturze predykcji \(czyli o metainformacji w orzekaniu językowym\)](#), *Poradnik Językowy*, Nr 8, Towarzystwo Kultury Języka, [Dom Wydawniczy Elipsa](#), Warszawa 2016: 7-21.
- 2016. [Trójwarstwowa struktura informacji w treści wypowiedzi - szkic o programie Gramatyki Rozproszonej](#), *Investigationes Linguisticae*. Institute of Linguistics, Adam Mickiewicz University, Tom XXXIV, Poznań 2016.

Linki archiwalne CELTA: [Distributed Grammar](#), [Interactive Linguistics](#)